

Η δύναμη της κατάρας: Ιππόλυτος-Κινύρας

Από τους μαθητές της Αγγλικής Σχολής Λευκωσίας: **Ιωάννα Ευαγγέλου, Μαρία-Νεκταρία Αντωνίου, Χρίστος Κακούτας, Θεόδωρος Πασχάλης, Ανδρόνικος Γιαννικουρίδης**

Συντονισμός - Φιλολογική επιμέλεια: **Έφη Δημοσθένους**, Φιλολόγος, Αγγλική Σχολή Λευκωσίας

Εισαγωγή

Το σκεπτικό που μας οδήγησε στην επιλογή αυτού του θέματος ήταν το εξής: Στην τραγωδία του Ευριπίδη «Ιππόλυτος», η θεά Αφροδίτη τιμωρεί τον ομώνυμο ήρωα, επειδή δεν της αποδίδει τιμές. Η θεά, για να τον εκδικηθεί, εμπνέει ερωτικά συναισθήματα για αυτόν στη Φαίδρα. Η Φαίδρα είναι σύζυγος του Θησέα, ο οποίος είναι πατέρας του Ιππόλυτου. Η Φαίδρα είναι μητριά του Ιππόλυτου. Επειδή ο Ιππόλυτος αισθάνεται και εκδηλώνει τη φρόκη του, όταν αυτός ο έρωτας αποκαλύπτεται, από την τροφό της Φαίδρας, η τελευταία αυτοκτονεί. Φροντίζει όμως να ενοχοποιήσει τον Ιππόλυτο, κατηγορώντας τον με γραφή ότι δήθεν αποπειράθηκε να την αποπλανήσει. Μόλις το πληροφορείται ο Θησέας, εξοργισμένος παρακαλεί τον πατέρα του, Ποσειδώνα, να τιμωρήσει τον Ιππόλυτο, με αποτέλεσμα να πραγματοποιούνται τα σχέδια της θεάς.

Η σύγκριση με τα χωρία που αναφέρονται στον Κινύρα και τα μέλη της οικογένειάς του έδειξε πολλές ομοιότητες:

Κινύρας και Σμύρνα

Σύμφωνα με τον μύθο που αναφέρεται στο T7 του Τόμου της Ποίησης στην Αρχαία Κυπριακή Γραμματεία (Ανθολόγιο A12) στην εκδοχή του Πανύασι, ο Θείαντας είχε μία κόρη, τη Σμύρνα. Κατ' άλλους ο ίδιος ο Κινύρας ήταν ο πατέρας της Σμύρνας. Καθώς η Σμύρνα δεν τιμούσε την Αφροδίτη, οργισμένη η θεά την έκανε να ερωτευτεί τον πατέρα της. Με τη βοήθεια της παραμάνας της, πλάγιασε εν αγνοία του ιδίου δώδεκα νύκτες μαζί του. Μόλις αυτός το αντιλήφθηκε, την κυνήγησε με το σπαθί του, για να την σκοτώσει. Αυτή, αφού βρέθηκε σε αδιέξοδο, προσευχήθηκε στους θεούς να την κάνουν αόρατη. Επειδή οι θεοί την λυπήθηκαν πολύ, για να την διασώσουν, την μεταμόρφωσαν σε δένδρο. Το είδος του δένδρου αυτού λέγεται Σμύρνα.

Ομοιότητες και διαφορές με την περίπτωση του Ιππόλυτου

Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, η θεότητα που διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο είναι η θεά Αφροδίτη. Τόσο ο Ιππόλυτος όσο και η Σμύρνα προκάλεσαν την οργή της Θεάς του έρωτα με τις πράξεις τους. Ειδικά ο Ιππόλυτος, ηθελημένα επέδειξε παντελή αδιαφορία αλλά και περιφρόνηση προς το πρόσωπο της θεάς. Όσο για τη Σμύρνα, τα υπάρχοντα στοιχεία δεν περιέχουν λεπτομέρειες για τις ακριβείς πράξεις της.

Ο τρόπος, όμως, με τον οποίο έδρασε η θεά σε κάθε περίπτωση διαφέρει. Στην περίπτωση της Σμύρνας ενέπνευσε στην ίδια έρωτα για τον πατέρα της. Με τον Ιππόλυτο όμως χρησιμοποίησε ένα τρίτο πρόσωπο, τη μητριά του Ιππόλυτου Φαίδρα. Σε αυτή ενέπνευσε έρωτα για τον γιο του άνδρα της, εξαιτίας του οποίου εν τέλει υπέφερε και η ίδια μέχρι εσχάτων. Επομένως, κάποιος θα μπορούσε να παρατηρήσει πως η θεά ξέσπασε με περισσότερη μήνιν πάνω στον Ιππόλυτο.

Μία άλλη σημαντική μορφή και στις δύο κατάρες είναι αυτή της τροφού. Η τροφός της Σμύρνας την βοηθά να πλαγιάσει με τον πατέρα της εν αγνοία του ιδίου. Η τροφός της Φαίδρας με τη σειρά της πρώτα εκμαιεύει από αυτήν το φρικτό μυστικό και έπειτα το αποκαλύπτει στον Ιππόλυτο, πυροδοτώντας έτσι την αλυσιδωτή αντίδραση, που θα φέρει την αυτοκτονία της γυναίκας την οποία ήθελε να διασώσει από ένα τέτοιο τέλος και την κατάρα και τον θάνατο του Ιππόλυτου.

Επομένως, ο τραγικός ρόλος της τροφού είναι σημαντικός και μοιραίος και στις δύο περιπτώσεις. Η τροφός της Φαίδρας, της οποίας τις αντιδράσεις παρουσιάζει ο Ευριπίδης, τόσο έχει τυφλωθεί από την αγάπη της προς το πρόσωπο το οποίο μεγάλωσε με τα ίδια της τα χέρια, που προτίθεται να κάνει οτιδήποτε για να το δει ευτυχισμένο, καθώς το νιώθει σαν παιδί της. Πέφτοντας όμως στην παγίδα του «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα», υπακούει στα κατώτερα ένστικτά της. Μπορεί να νομίζει ότι έκανε ευτυχισμένη τη Φαίδρα αλλά μόνο στιγμιαία, σπέρνοντας τη δυστυχία στο αγαπημένο της πρόσωπο αλλά και στην ίδια.

Όσον αφορά, όμως, στην κατάρα και οι δύο περιπτώσεις έχουν κοινό σημείο ότι οι πατέρες συσχετίζονται με το γεγονός. Ο Κινύρας, από τη μια, εξαπάτησε τον Αγαμέμνονα, ο οποίος καταράστηκε τον ίδιο και τα παιδιά του. Ο Ιππόλυτος, από την άλλη, αναφέρεται σε συγγενείς και προγόνους μολυσμένους από φόνο και επικαλείται την αθωότητα του ιδίου (εδώ πιθανόν να εννοεί τον φόνο έναντι των Παλλαντιδών από τον πατέρα του). Επιπλέον, ο Θείαντας κυνηγά τη Σμύρνα, για να τη φονεύσει με τα ίδια του τα χέρια και ο Θησέας καταριέται ο ίδιος τον γιο του με καταστροφή. Χαρακτηριστική είναι η βιαιότητα με την οποία ξεσπούν οι πατέρες και στις δύο περιπτώσεις, χωρίς να αφιερώσουν χρόνο στην αξιολόγηση της κατάστασης.

Στην περίπτωση της Σμύρνας όμως οι θεοί, οι οποίοι την οικτίζουν, επεμβαίνουν και την διασώζουν, γλιτώνοντάς την από πόνο και θάνατο και διατηρώντας την πνευματική της ύπαρξη ως δένδρο. Αντιθέτως, στην περίπτωση του Ιππόλυτου ούτε και η ίδια η Άρτεμις, η θεά στην οποία ο Ιππόλυτος αφιέρωνε όλο του το είναι, δεν έδρασε παρά μόνο την τελευταία στιγμή, για να του απαλύνει τον πόνο προτού ξεψυχήσει, επικαλούμενη τον άγραφο νόμο της μη παρεμβολής θεών στις υποθέσεις άλλων θεών. Και προτού γίνει αυτό ακόμα, ο Ιππόλυτος υπέφερε τα μέγιστα συρόμενος από τα άλογά του στο κακοτράχαλο έδαφος.

Επομένως, εύστοχο θα ήταν το σχόλιο πως η οργή της Αφροδίτης για τον Ιππόλυτο ήταν μεγαλύτερη από την οργή της για τη Σμύρνα. Επίσης, η κατάρα πάνω στον Ιππόλυτο και κατ' επέκταση αυτά που την προκάλεσαν ήταν ισχυρότερα απ' ό,τι στην περίπτωση της Σμύρνας.

Κάτι άλλο που ξεχωρίζει στην περίπτωση του Ιππόλυτου είναι οι ευχές που είχε ο πατέρας του Θησέας. Ο Θησέας είχε τη δυνατότητα να ζητήσει τρεις ευχές από τον πατέρα του Ποσειδώνα. Τραγικό είναι το γεγονός ότι η πρώτη ευχή χρησιμοποιήθηκε ως κατάρα. Προκαλεί απορία το ότι η κατάρα χρησιμοποιήθηκε εις βάρος του παιδιού του και λανθασμένα μάλιστα, αντί εναντίον κάποιου εχθρού του Θησέα.

Και στις δύο περιπτώσεις όμως τα έργα των θεών γίνονται μέσα από τη φύση. Ο Ποσειδώνας εισάκουσε την παράκληση του Θησέα και έστειλε μέσα από τα κύματα μαινόμενο ταύρο ο οποίος προκάλεσε τρόμο στα άλογα του Ιππόλυτου και τελικά τον θάνατό του. Από την άλλη όλοι οι θεοί (μάλλον πλην της

Αφροδίτης) λυπήθηκαν τη Σμύρνα και εισάκουσαν τις προσευχές της και τη λύτρωσαν μεταμορφώνοντάς την σε δένδρο.

Τέλος, τα συναισθήματα που μας αφήνουν τα δύο κείμενα είναι διαφορετικά. Ο οίκος του Θησέα καταστρέφεται και ο ίδιος δηλώνει μετανιωμένος για την πράξη του. Μόνο ο Ιππόλυτος δείχνει να μην έχει καταλάβει το σφάλμα του με το να είναι μονολιθικός και συνεχίζει να υπερασπίζεται τον χαρακτήρα του ως αδαμάντινο μέχρι το τέλος. Από την άλλη και ο Θείαντας χάνει την κόρη του Σμύρνα, αλλά δεν υπάρχει κάποια αναφορά στη μεταμέλειά του.

Ιππόλυτος – Κινύρας και Αδωνης

Σύμφωνα με το Τ3 του Τόμου της Ποίησης (το οποίο δεν περιλαμβάνεται στο Ανθολόγιο) και στις δύο περιπτώσεις, τα αδικηθέντα πρόσωπα, ο Θησέας από τη μια και ο Αγαμέμνονας από την άλλη, επικαλούνται τη βοήθεια των Θεών ως ανώτερη δύναμη και ζητούν να υπάρξει δικαίωση μέσω της τιμωρίας των προσώπων που είτε αθέτησαν όρκο είτε έδειξαν ασέβεια, προσβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο τους Θεούς. Σε κάθε περίπτωση η αποκατάσταση της δικαιοσύνης επέρχεται μέσω μιας κατάρας.

Στην ευριπίδεια τραγωδία το φαινομενικά αδικηθέν πρόσωπο, ο Θησέας, καταριέται το ίδιο του το παιδί, αφού διαβάσει το ψευδές σημείωμα που του αφήνει η μοιραία γυναίκα του Φαίδρα – πριν από την αυτοκτονία της – ότι δήθεν έχει βιαστεί από τον Ιππόλυτο. Αυτό που ώθησε τη Φαίδρα στο ψέμα ήταν η έλλειψη της λογικής, το θόλωμα του μυαλού και η πνευματική τύφλωση, άτη, που υπέστη λόγω του μοιραίου έρωτα που έσπειρε στην ψυχή της η Αφροδίτη, αλλά και η επιθυμία της να παραμείνει στα μάτια του Θησέα πιστή και αφοσιωμένη σύζυγος και να διατηρήσει την τιμή της. Η ενέργεια αυτή της Θεάς

προκλήθηκε από την ασέβεια που επέδειξε ο αγνός Ιππόλυτος στο πρόσωπό της, καθότι προσέφερε θυσίες μόνο στη θεά Άρτεμη. Η Αφροδίτη, επιδιώκοντας εκδίκηση, αφήνει τον Θησέα να αντιδράσει υπό το κράτος του θυμού και να χρησιμοποιήσει μία από τις ευχές που του δόθηκαν, ως δώρο από τον Ποσειδώνα, υπό τη μορφή κατάρας εναντίον του γιου του. Αυτή είναι και η κύρια διαφορά σε σύγκριση με την κυπριακή πεζογραφία, όπου οι πράξεις του Κινύρα τον καθιστούν αποκλειστικά υπαίτιο για την κατάρα που εκστομίζεται από τον Αγαμέμνονα προς αυτόν. Ο λόγος που ωθεί τον Ατρείδη σε αυτήν την ενέργεια είναι η αθέτηση του όρκου του βασιλιά Κινύρα ότι θα προμήθευε τους Αχαιούς με πενήντα πλοία για την εκστρατεία στην Τροία, αφού εν τέλει έστειλε μόνο ένα πλοίο και σαράντα εννιά πήλινα ομοιώματα, εξοργίζοντας έτσι τον Αχαιό βασιλιά.

Στην περίπτωση του Κινύρα η κατάρα του Αγαμέμνονα ήταν δικαιολογημένη, καθώς ο Πάφιος ανήρ αποδείχτηκε άξιος της μοίρας του μέσω της άρνησής του να εκπληρώσει την υπόσχεσή του. Σε αντίθεση, ο Ιππόλυτος, ένα τόσο αγνό και ευσεβές πρόσωπο, ιδιαίτερα προς τη Θεά Άρτεμη, δέχεται εντελώς άδικα την κατάρα από τον πατέρα του, ο οποίος τον καταδικάζει σε θάνατο χωρίς να ευθύνεται. Σε αυτό το σημείο σκιαγραφείται ο χαρακτήρας του Θησέα. Ο γιος του Αιγέα παρουσιάζεται ως ένας άνδρας απόλυτος, ο οποίος εξετάζει επιφανειακά το θέμα και, χωρίς να διερευνήσει εάν ο γιος του έχει όντως ατιμάσει τον γάμο του, τον εξορίζει και τον καταριέται, παρασυρμένος από τον αποτροπιασμό του για το υποτιθέμενο φοβερό αδίκημα του Ιππόλυτου. Δεν δείχνει εμπιστοσύνη στον γιο του, καθώς δεν ακούει τη δική του εκδοχή. Παράλληλα, δεν παύει από του να είναι ένα τραγικό πρόσωπο, που άδικα χάνει τη γυναίκα του και τον γιο του, για να εκπληρωθεί το σχέδιο της Αφροδίτης.

Ως αναγνώστες των δύο έργων, έχουμε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο Κινύρας μπορεί και να ανέμενε την τιμωρία των θεών. Ο Ιππόλυτος, από την άλλη, ουδέποτε υποψιάστηκε ότι θα έπεφτε θύμα της τιμωρίας της Αφροδίτης. Ακόμη και ετοιμοθάνατος, ο Ιππόλυτος τονίζει την αγνότητά του, η οποία τον ακολουθεί μέχρι και το τέλος της ζωής του. Δεν αναγνωρίζει το σφάλμα, τη δογματική στάση του και πεθαίνει θεωρώντας τον εαυτό του θύμα αδικίας και παραλογισμού.

Τα πρόσωπα που επέδειξαν ασέβεια, στο τέλος πεθαίνουν και στις δύο περιπτώσεις. Στην πρώτη, ο Κινύρας τιμωρείται για την ύπουλή του πράξη πεθαίνοντας, ενώ ανταγωνιζόταν τον θεό Απόλλωνα στη μουσική. Στην άλλη περίπτωση, ο τραυματισμός του Ιππόλυτου μετά την εξορία φέρνει τον θάνατο.

Οι πράξεις των ανθρώπων προκαλούν την τιμωρία τους. Στην τραγωδία ο Ευριπίδης παρουσιάζει την πτώση του Ιππόλυτου ως αποτέλεσμα της άρνησής του να αντιμετωπίσει την ανθρώπινη αδυναμία, που είναι ο αντίποδας στην απόλυτη αγνότητά του. Το γεγονός ότι ο Ιππόλυτος έχει απορρίψει ολοκληρωτικά μια σημαντική πτυχή της ανθρώπινης φύσης και ζωής, τον έρωτα, είναι το στοιχείο που προκαλεί την καταστροφή του. Αυτό εκφράζεται με την απαξίωσή του προς την Αφροδίτη, τη θεά του έρωτα και την πλήρη περιφρόνησή της. Τώρα όσον αφορά τον Κινύρα, ο ίδιος επιφέρει την καταστροφή στον εαυτό του.

Άλλη μια ομοιότητα των δύο έργων είναι οι παράπλευρες απώλειες που προκύπτουν, καθώς οι θεοί κάνουν τα πάντα, για να επιτύχουν τον σκοπό τους. Η Αφροδίτη, έχοντας σκοπό να εκδικηθεί τον Ιππόλυτο για την ασέβειά του προς αυτή, σκορπά τον θάνατο ανάμεσα στην οικογένεια του Θησέα,

καταστρέφοντας τη Φαίδρα, αφού τη βασανίσει πρώτα. Η Άρτεμη, η οποία χάνει τον αγαπημένο της θνητό, δεν μπορεί να επέμβει στο έργο της Αφροδίτης κατά τον νόμο των Θεών. Όταν της δίνεται όμως η ευκαιρία, η ίδια προκαλεί τον θάνατο του Άδωνη, γιου του Κινύρα ή του Θεϊάντα, στο κυνήγι, ο οποίος ήταν αγαπημένος θνητός της Αφροδίτης.

Η γλώσσα που διατυπώνει τις κατάρες σε βάρος του Ιππόλυτου, του Άδωνη και της Σμύρνας (Ευριπίδη Ιππόλυτος και Κινύρας Τ6 και Τ7 στην Αρχαία Κυπριακή Γραμματεία, Τόμος Ποίηση)

Η χαρακτηριστική λέξη που επαναλαμβάνεται στην τραγωδία του Ιππόλυτου είναι «ἀρά», η οποία μπορεί να έχει τη σημασία της ευχής ή προσευχής αλλά και της κατάρας, παίζοντας έτσι με την τραγικότητα του χαρακτήρα, που παγιδεύεται από μια κατάρα που είναι συνάμα και ευχή, αλλά που σε κάθε περίπτωση υλοποιείται από ένα θεό, τον Ποσειδώνα: «ὦ πάτερ Πόσειδον, ἄς ἐμοί ποτε ἀρὰς ὑπέσχου τρεῖς, μιᾷ κατέργασαι τούτων...». Ο Απολλόδωρος, αντιθέτως, δεν χρησιμοποιεί μια συγκεκριμένη λέξη για να χαρακτηρίσει τα γεγονότα που περιγράφει, είτε σε σχέση με τον Άδωνη είτε με τη Σμύρνα, αλλά η περιγραφή του είναι ξεκάθαρη: ο πατέρας της Σμύρνας «ἐδίωκεν αὐτήν», δηλαδή την κυνηγούσε, ένα ρήμα με καθαρά αρνητική σημασία. Στα ίδια τα λόγια του Θησέα όμως, η ιδέα της καταδίωξης είναι επίσης φανερή: «ἔξερρε γαίας [...] φυγᾶς». Ο συσχετισμός μεταξύ των δύο κειμένων, όσον αφορά στον τρόπο που τα δύο παιδιά θα τιμωρηθούν από τους πατέρες τους, είναι εμφανής. Η εχθρική διάθεση και των δύο πατέρων φαίνεται στην αναφορά σε 'δόρυ' και 'ρόπτρον' του Θησέα και σε 'ξίφος' του Θεϊάντα.

Ένα κοινό χαρακτηριστικό των δύο κειμένων είναι οι εικόνες κυνηγιού: ο Θησέας, στην αναμέτρησή του με τον γιο του, αναφέρει: «οὐκ ἐθηράσασθε» και

«θηρεύσουσι σεμνοῖς λόγοισιν», όπου το δεύτερο χρησιμοποιείται για να το αντιπαραβάλει με την ατιμία της σκέψης. Ο Άδωνης πεθαίνει «ἐν θήρα» και «θηρεύων». Και στα δύο κείμενα οι αναφορές στο κυνήγι σχετίζονται με τη θεά Αρτέμιδα, στο πρώτο ίσως σε μια προσπάθεια του Θησέα να μειώσει, ή και να κοροϊδέψει, την αφοσίωση του γιου του στη θεά και στο δεύτερο για να τονίσει ο συγγραφέας την ανάμιξη της θεάς στον θάνατο του νέου. Η σχέση των θεών με τα στοιχεία της φύσης επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι η Άρτεμις σκοτώνει τον Άδωνη μέσω της φύσης (δηλαδή του «συός») και από την περιγραφή της Αφροδίτης από την τροφό στον Ιππόλυτο: «**φοιτᾶ δ' ἐν' αἰθέρ'**, ἔστι δ' ἐν **θαλασσίω/κλύδωνι Κύπρις**, πάντα δ' ἐκ ταύτης **ἔφυ/ἤδ'** ἐστίν η **σπείρουσα...**», όπου οι αναφορές στη φύση ποικίλλουν. Αυτή η σχέση φαίνεται και στο ότι οι θεοί «εἰς δένδρον μετήλλαξαν» τη Σμύρνα.

Ο καταλυτικός ρόλος των θεών τονίζεται και στα δύο κείμενα με τη χρήση της παθητικής φωνής: η Φαίδρα «δηχθεῖσα κέντροις» από την Αφροδίτη και ο Άδωνης «πληγείς ὑπό συός». Και στις δύο αυτές φράσεις, το επηρεαζόμενο πρόσωπο δεν μπορεί να ελέγξει αυτό που του συμβαίνει. Παρόλο που ο Άδωνης πληγώνεται άμεσα από τον κάπρο, η αιτία του θανάτου υπογραμμίζεται τοποθετώντας τη φράση «Ἄρτεμιδος χόλω» πριν από τη λέξη «πληγείς», υπονοώντας πως ο Άδωνης πληγώθηκε από την Αρτέμιδα, ενώ η δοτική του μέσου ξεκαθαρίζει το «μέσο» με το οποίο ἔδρασε ο κάπρος, δηλαδή τον θυμό, ή ακόμη την οργή, της Αρτέμιδος. Στις πράξεις της Σμύρνας είναι επίσης ξεκάθαρος ο ρόλος της Αφροδίτης, αφού η φράση «κατά μῆνιν Αφροδίτης» τοποθετείται πριν από το ρήμα, απαλλάσσοντας τη Σμύρνα από την ευθύνη των πράξεών της. Το ίδιο εκφράζεται και από την Αρτέμιδα στον Θησέα: «Κύπρις γὰρ ἤθελ' ὥστε γίγνεσθαι τόδε,/πληροῦσα θυμόν». Η λέξη «γὰρ» εδώ ξεκάθαρα απαλλάσσει τον Θησέα, τουλάχιστον μερικώς, ενώ ο θυμός της Κύπριδος είναι συνώνυμος με τη μήνη της στη διήγηση του Απολλόδωρου. Μια λέξη με την ίδια

ρίζα με αυτή που χρησιμοποιεί ο Απολλόδωρος (δηλ. μήνις) χρησιμοποιείται από τη Φαίδρα όταν περιγράφει την επίδραση μιας κατάρας πάνω της: «**ἐμάνην**, ἔπεσον δαίμονος ἄτη». Πιο κάτω, η Ἄρτεμις χρησιμοποιεί ακόμη ένα συνώνυμο: «ὄργαι θεάς», ενώ υπόσχεται στον Ιππόλυτο ότι δεν θα μείνουν «ἄτιμοι», δηλαδή η οργή αυτή δεν θα μείνει ατιμώρητη. Το ρήμα τιμώ χρησιμοποιείται για την Αφροδίτη και σε σχέση με τη Σμύρνα: «οὐ γὰρ αὐτὴν ἐτίμα», όπου η ἔλλειψη τιμῆς είναι αυτό που προκάλεσε τον θυμό της θεάς. Η διπλή σημασία των παραγώγων αυτών της λέξης τιμή και η διαφορετική τους χρήση σε σχέση με τη θεά Αφροδίτη είναι αξιοσημείωτη.

Ακόμη, σε σχέση με τους θεούς, και τα δύο κείμενα χρησιμοποιούν παράγωγα ή και το ίδιο το ρήμα 'εύχομαι': ο Θησέας μαθαίνοντας νέα για τον θάνατο του γιου του λέει πως ο Ποσειδῶνας εισάκουσε «τῶν ἐμῶν κατευγμάτων» και η Σμύρνα «θεοῖς ἠὔξατο ἀφανῆς γενέσθαι». Ο πρώτος, όμως, με αυτά τα λόγια χαιρέται για την πραγματοποίηση της κατάρας, ενώ η δεύτερη παρακαλεί να σωθεί απ' αυτήν. Αυτή η διαφορά στον λόγο που η κάθε ευχή/προσευχή έγινε, είναι εμφανής στον τρόπο που η καθεμιά πραγματοποιείται: ο Ποσειδῶνας «ἔδωχ' ὅσονπερ **χρῆν**»' ενώ οι «θεοὶ **κατοικτείραντες**» έσωσαν τη Σμύρνα. Επίσης, αντίθετοι είναι οι τρόποι με τους οποίους ο Θησέας από τη μια και η Σμύρνα από την άλλη ζητούν την υλοποίηση μιας τους ευχής: η Σμύρνα «ἠὔξατο», ενώ ο Θησέας «παρεῖλε» μια από τις ευχές του, όπως τον κατηγορεί η Ἄρτεμις. Επίσης, σε αντίθεση με τον οίκτο των θεῶν που έσωσε τη Σμύρνα, οι θεοί, όπως λέει η Ἄρτεμις «ἐξόλλυμεν» τους κακούς, έτσι τα δύο κείμενα παρουσιάζουν τις δύο ακραίες δυνάμεις των θεῶν. Παρόλα αυτά, ο πόνος που μπορούν να νιώσουν οι θεοί φαίνεται στα λόγια της Αρτέμιδος στον αγαπημένο της Ιππόλυτο: «κατ' ὄσσων οὐ θέμις βαλεῖν δάκρυ». Είναι χαρακτηριστικό της αδυναμίας των ανθρώπων, ότι στο κυπριακό κείμενο τα μόνα συναισθήματα που περιγράφονται είναι αυτά των θεῶν (υποδεικνύοντας ότι οι άνθρωποι είναι

έρμαιο των θεών) και στο κείμενο του Ευριπίδη η Άρτεμις σπεύδει να απαλλάξει τον Θησέα από ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης των πράξεών του, από την αρχή της συνδιάλεξής τους.

Η σχέση μεταξύ του φανερού και του αφανούς παρουσιάζεται και στα δύο έργα: η Άρτεμις μιλά στον Θησέα αντιπαραβάλλοντας τα δύο αντίθετα: «ψευδέσι μύθοις ἀλόχου πεισθεις ἀφανῆ; φανεράν δ' ἔσχεθες ἄτην». Η τιμωρία εδώ είναι φανερή. Η Σμύρνα «θεοῖς ηὔξατο ἀφανῆς γενέσθαι». Σε αυτή την περίπτωση, η τιμωρία φαίνεται να είναι επίσης φανερή, αφού ενσαρκώνεται από τον πατέρα «σπασάμενον τὸ ξίφος» και η Σμύρνα εύχεται για αφάνεια, που εδώ ταυτίζεται με τη σωτηρία.

Το αδιέξοδο στο οποίο φτάνει αυτός που υποφέρει από την κατάρα φαίνεται και στα δύο κείμενα: ο Θησέας φροντίζει ο γιος του να παγιδευτεί από την κατάρα του εξηγώντας ότι «δυοῖν μοίραιν θατέρα πεπλήξεται», ενώ η Σμύρνα βρίσκεται «περικαταλαμβανομένη» από τον πατέρα της, μια μετοχή όπου οι δύο προθέσεις δείχνουν την απόλυτη παγίδευσή της από την κατάρα.

Βιβλιογραφία

Κείμενα

Ανθολόγιο Αρχαίας Κυπριακής Γραμματείας, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Ηλεκτρονική έκδοση, 2011

Αρχαία Κυπριακή Γραμματεία, Τόμος Πεζογραφίας, Α. Ι Βοσκού, Αθήνα,

Euripidis Fabulae, Tomus I, J. Diggle, OCT, 1984

Μελέτες

A. Lesky, Greek tragic poetry translated by Matthew Dillon, Yale University Press, New Haven and London, 1983

P. E. Easterling, The Cambridge companion to Greek tragedy, CUP, 2001³

H. D. F. Kitto, Greek tragedy, A literary study, London-New York, 1955⁴

P. E. Easterling-B. M. W. Knox, The Cambridge History of Classical Literature, Greek drama, Vol. I, CUP, Great Britain 1989

Κ. Βάρναλη, Ευριπίδη Ιππόλυτος, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998

Στ. Ζορμπαλά, Ο ουμανισμός στο έργο του Ευριπίδη, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1987

Φωτ. Μέσα στο κείμενο: 02284, 02278, 02282